

Duchovní cvičení v životě české provincie T. J. 1919 - 1989

V zásadě duchovní cvičení, která jezuité sami konali i ta, která dávali komukoliv, byla ignaciánská - to znamená vycházela a přidržovala se knížky sv. Ignáce: Duchovní cvičení. Jezuité vlastně v podávání bodů k rozjímání předávali svou životní zkušenost, kterou s exerciciemi sami měli. Podle toho byla kvalita i těchto jezuitských exercicií ovlivněna. Jistě hrála ovšem i velkou roli individualita jednotlivých členů, ale také i připravenost teologická, asketická a pastorační zkušenost se odrážely v kvalitě podávaných myšlenek. V zásadě každý jezuita byl pro dávání duchovních cvičení připraven a také všichni exercicie nějaké v životě dávali druhým. Konat či dávat exercicie bylo nejzávažnějším úkolem každého jezuity. Jako k celoroční exerciční službě, a to výhradně byli ovšem vyvoleni a určováni P. provinciálem, pro exerciční dům na Velehradě - Stojanov otcové se zvláštním nadáním.

Exercicie jezuitů

Dvakrát v životě konali všichni třicetidenní duchovní cvičení, a to v prvním roce noviciátu v noviciátním domě /obvykle po oslavě svátku sv. Stanislava 13. listopadu/ a podruhé v probaci. Tato duchovní cvičení vedl - to znamená podával punkta /15 - 20 minut/ před každou meditací, která trvala čistou hodinu - P. Magister noviců nebo Instruktor třetí probace. Po každé meditaci hodinové následovala ihned čtvrt hodina reflexe. V probaci podával ještě před odchodem na noční odpočinek punkta pro pátku

meditaci v noci P. Instruktor. Po celou dobu duchovních cvičení byl v kterémkoliv volném čase P. Magister či Instruktor třetí probace k dispozici k direktivám osobním.

Roční exercicie osmidenní nebo desítidenní

Konal je každý jezuita zcela zásadně a pravidelně. I staří otcové jak jen mohli, třeba i nemocní se snažili, i když pro nemoc by bývali omluveni. Bylo to k velkému vzdělání všech taková věrnost a pečlivost.

Otcové si dělali exercicie sami, ale zásadně v domě našich: po čas celých duchovních cvičení konali službu u stolu nebo při umývání v kuchyni jako penitenci /třeba P. provinciál/. Scholastikům a bratřím byla každoročně punkta k rozjímání podávána určenými otci P. provinciálem. Pro bratry, aby se mohli vystřídat v domech, byly uspořádány nejméně dva osmidenní kurzy, ale také i tři.

Osmidenní byly minimem nebo pravidlem, když byly podávány. Otcové, kteří si je konali, sami si mohli prodloužit podle své možnosti a uvážení dobu na 10 dní.

Tato praxe byla zcela běžná v letech 1919 - 1950 s výjimkou těch, kteří v době druhé světové války prožívali své duchovní cvičení několik roků nebo měsíců v koncentračních nacistických táborech.

Jak po roce 1950?

V řadě případů, kdy šlo o věznění ve věznicích a v lágrech, nebyla docela pravidelná možnost si vykonat aspoň osm dní exercicie. Ale i ve vězení, jak mohu říci ze zkušenosti, byla konána desítidenní, když někdo dostal trest desíti dní korekce - přísné izolace bez práce s výbornou příležitostí postu a nedostatku spánku v zimě /na betonu na tenoučkém slamníku/. Nebo jsme se snažili vykonat aspoň rozjímání navíc než jedno a to takový počet, který byl v osmidenních exerciciích 32 meditací. V Leopoldově jeden rok podával 5 jezuitům punkta P. Adolf Kajpr podle poznámky v Duch. cvičeních č. 19. Každý den 1 meditace - celý měsíc.

Prostě se hledala nějaká možnost. Musím dosvědčit, že byli jezuité vynalézaví a pomáhali si - zvláště v internačních táborech i lecjakým uvolňováním z práce, nebo při práci aspoň k meditacím, když osamocení a naprosté mlčení nebylo možné.

Jinak tomu bylo na svobodě v civilních zaměstnáních. I tam se dá říci, byly dvě etapy do roku 1968 - v době dovolené zcela soukromě. Většina je konala, menšina se omlouvala. Po roce 1968, kdy mnozí otcové byli na farách, se mnozí otcové nebo bratři nastěhovali na osm dní na faru některého otce a konali si tam duchovní cvičení, buď zcela sami nebo za přispění tohoto otce. V té době platila zásada: každý si udělá roční exercicie osm dní, nebo s dovolením P. provinciála šest dní. To bylo využíváno otci v duchovní správě /od neděle do neděle/. V olomoucké arcidiecezi, kde se trvalo na splnění povinnosti diecezních kněží - vykonat si jednou za tři roky duchovní cvičení pro kněze v trvání tří dnů - se to řešili tak, že se jednou za tři roky jezuita v duchovní správě přihlásil na takto konané exercicie, které se oznamovaly příslušným Ordinariátům. a doplnil si je v dalším týdnu o pět dní.

Nakonec jen zmínka o konání třicetidenních duchovních cvičení v noviciátu, tajně konaném. Tyto exercicie se nadispenzovaly. Byly konány u OO: Kovář, Sukop, Chromeček /nejvíce/, Porubčan, Měšic, Tomeček, Peroutka - snad jsem někoho nezapoměl.

Rovněž Otcové, kteří si konali praboci soukromě před osledními sliby, byly pod vedením určeného některého otce a museli si vykonat podruhé třicetidenní exercicie. Základní pomůckou pro takto konané exercicie byly písemně vypracované exercicie od P. magistra Františka Kučery, které on také namluvil na magnetofonový pásek.

A nyní exercicie, jak je otcové dávali a komu?

Nejprve - Tovaryšstvu byl svěřen k správě exerciční dům na Stojanově. Tam dávali exercicie výhradně do roku 1950 od jeho vzniku jezuité. Zásadně byl dispozicí jmenován exercitátor. Patřil k velehradskému domu, kde měl svou celu, ale rovněž měl svůj pokoj na Stojanově.

Na Stojanově tento otec dával exercicie během celého roku a převážně jen podle věkového rozvrstvení. Mládě - jinoši, nebo dívky. Dospělí, muži ženatí asi do 40 let a muži nad tento věk. Jeden kurz byl také pro muže svobodné starší a staré. Rovněž v tomto rozvrstvení byly kurzy pro ženy. Byly zásadně třídenní - byly to spíše uzavřené misie s exerciční tematikou a se zásadní přípravou k dobré životní sv. zpovědi. Počet exercitantů byl nestejný, ale většinou až sto i přes sto účastníků či účastnic. Tato duchovní cvičení byla velmi vyhledávaná. Zvláštní zkušenosti diecezního kněze - ze všech čtyř míst, kde jsem v duchovní správě byl před vstupem do T. J., jsem na všechny kurzy posílal několik, někdy až 10 lidí. Ti se vraceli do farnosti s elánem a byli to vydatní spolupracovníci a členové tehdy se tvořící Katol. akce - pomoci laiků v duchovní správě. Zvláště výrazné bylo, že tito absolventi stojanovských ignaciánských exercicií chodili měsíčně ke sv. zpovědi, častěji na mši svatou i ve všední den a byli ochotni nějak pomoci knězi v jeho potřebách pastoračních.

V době prázdnin byly pak uspořádány stavovské kurzy na př. pro studenty, vysokoškoláky, učitele, profesory, pro poslance, pro živnostníky, pro učitelky, pro profesorky apod. Na tyto kurzy, jejichž chod měl na Stojanově na starosti určený exercitátor, si on vyjednal účast otců profesorů, kteří měli volno v době prázdnin a třeba zvláště pro některý stav měli zvláštní schopnost je oslovit.

Často na Velehradě pomáhali exercitátorovi jako manu duktoři - pomocníci ve styku s exercitanty - u mužské části exercitantů /převážně mládeže a studentů/ - novicové druhého roku jako experiment, nebo i naši řeholní bratři. U žen a dívek Sestry z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje, které se podílely na správě exercičního domu. Otcové exercitátoři, pokud si vzpomínám, a to asi 3 - 5 roků -.-.-.- délky úřadu: P. Skarek, P. Kubeš, P. Pelikán, P. Botor. Jinak během celého roku konali vhodní, O. provinciálem určení otcové, exercicie i na jiných místech, zvláště - na sv. Hostýně, ale v určitých domě. To byly exercicie pro kněze i pro laiky. Zvláštní na sv. Hostýně byly kněžské exercicie už tehdy v trvání 5 dní. Pořádal je tam na Hostýně vždy každý rok jeden kurz O. Kubeš Konrád.

Podle možností, zvláště např. o prázdninách, profesori dávali exercicie v různých řeholních domech, ať mužských, nebo převážně ženských. Domluva řeholí byla s P. provinciálem, který určoval. Některé řehole žádaly pro své domy a jejich exercicie výhradně členy T. J. Např. Milosrdní bratři, Křížovníci, želivší premonstráti a snad jiní.

Počet exercičních dnů byl podle zvyklostí nebo lépe určení stanov té které řeholní společnosti. U ženských Kongregací pravidelnými exercitátory na osm dní byly naši u Anglických panen. Ty a Voršílky žádaly také vždy pro své sestry ve formaci, v duchu svých stanov, třicetidenní exercicie, které také dávali naši otcové.

Laikům, zvláště ovšem studentům, se dávali našimi otci i více kurzů ročně i v jiných zařízeních - např. Moravec u Rafelek, U premonstrátů v Želiví nebo v Nové řiši apod.

Pravidelně také dávali naši Otcové /a výběr byl vždy velice zodpovědný/ exercicie v kněžských seminářích. Sám jsem měl v pěti letech v Brně tyto vynikající otce exercitátory: P. Kajpr, P. Spáčil, P. Vlk, P. Feřt a P. Mikulášek.

Jakákoliv duchovní cvičení /podle délky/ byla /vybraná téma/ ignaciánská. Vždy se dávala punkta - přednáška 20 - 30 minut a zbytek do hodiny byl pro rozjímání, a to čtyřikrát denně. Kromě toho s laiky se konaly i jiné pobožnosti /vedli často manu duktoři - pomocníci či Sestry pomocnice jako: Křížová cesta, společný sv. růženec, příprava k dobrému přijetí sv. zpovědi, pobožnost mariánská, nebo k Bož. Srdci apod.

Po roce 1950 se dávala laikům, či kněžím duchovní cvičení, jak si kdo troufal. Výjimkou byla léta 1968 - duben 1970. To bylo možné konat duchovní cvičení. Některé kurzy pro laiky byly na sv. Hostýně /počet asi 30 lidí/, v Jiřkovících u Nového Města /kapacita 43 účastníků/. Byla třídenní. Z našich v té době dávali exercicie otcové Kučera, Vojtek, Chromeček, Pavlík. Řeholnicím v jejich zařízeních po celou dobu totality, jak dostaly sestry souhlas, bylo mnohem více našich otců exercitátory. Pro kněze byly exercicie na sv. Hostýně, převážně na Vranově, ale také v Litoměřicích v semináři o prázdninách. Alespoň na těchto místech mohli dávat kněžím exercicie i jezuité až do normalizace. Od roku 1972 kněžím nesměl dávat oficiálně na souhlas žádný jezuita. Do té doby to byl O. Kubeš, Kučera, Mikulášek, Pitrun Bernard, Hložek, Josef Konečný, Pavlík, Duřch.

Jezuité však dávali duchovní cvičení mnoho kurzů pro laiky, kněze i řeholnice tajně - na některých farách /Hustopeče u Brna, Hostěradice, Jemnice, Domanil, Biskupice u Znojma, Obytov a snad i jiné, o kterých ani nevím nebo už nevím. Převážně všechny tyto kurzy byly třídenní. V některých případech šlo jen o duchovní obnovu od pátku večer do neděle odpoledne - weekend. Témata ovšem byla vždy ignaciánská. V některých případech šlo o 1 den východisko a příprava k sv. zpovědi a potom 2 dny meditace zvl. druhého a třetího týdne.

Zkušenost je taková, že bylo třeba menší kurzy více a lépe připravit než delší. Udělat smysluplnou zkratku bylo a je těžší.

Žádáný bod 1 a 3 je tedy takto obšírně zodpovězen v historickém kontextu.

Bod 2. nevím odpovědět. Každý jezuita je originál a tím i jeho podání čehokoliv je zcela osobité. Spíše bych řekl, že byli a jsou exercitátoři, kteří podávají látku kromě citací z paměti, a jsou exercitátoři čtenáři. Mezi zcela impulzivní exercitátory, na které se dodnes vzpomíná, byli O. Škarek, Kejpr, Botor.

Jmenovaný O. Kučera měl zvláštní osobitou svatost, naléhavost. Dával exercicie nejčastěji jen našim, nebo v totalitě kněžím. Jeho podání bylo spíše věcně laskavé a zvláštním charizmatem vroucnosti provázené. Nerad bych ovšem nějakého otce zvlášť vydvíhal.

Mistrem jistě byl také O. Kubeš, který už v první republice, a zvl. po válce, začal vydávat exerciční knihovnu: Ve škole Kristově, Za pravdou Kristovou, Poutník, Apolegetická abeceda a snad i jiné. Exercitátorem mládeže, a to vynikajícím, bylo více Otců: Nesrovnal, Pelikán, Mikulášek, Kajpr...

Moje osobní zkušenosti?

Dával jsem všechny druhy ignaciánských exercicií: třicetidenní v izolaci v Leopoldově jednomu knězi, osmidenní vícekrát - řeholnicím. Šestidenní, pětidenní - řeholnicím. Třídenní a pětidenní kněžím. Také pro bohoslovce a před kněžským svčením. Mnoho kurzů, ovšem jen v totalitě, laikům. Oficiálně zvl. v Jiřkovících v letech 1968 - duben 1970 asi 42 kurzů, na sv. Hostýně dva kurzy mužům a 1 kurz lékařům a lékařkám dohromady. A ovšem řadu kurzů tajných - Sekulárnímu institutu, kněžím, laikům, zvláště také dohromady manželům.

Zkušenost? Dával jsem a konal své exercicie až do dnešního dne velice rád. Zůstávám věrný punktům před každým rozjímáním v duchu sv. Ignáce a jeho knížky. Délka těchto punkt odvisela a stále odvisí od vyspělosti a schopnosti meditace, či aspoň hlubšího uvažování posluchačů či posluchaček.

Nověji jsem zkusil s mimořádným úspěchem omezit se na tři meditace a jednu hodinovou adoraci /shrnutí celého dne do hlasité modlitby, ticho - společné přimlavy a pod./.

Nověji, ale už v totalitě jsem u laiků, ale i kněží, přistoupil někdy k večernímu setkání k dialogu, zodovězení a dovysvětlení některých otázek, které se vyskytly v tématech dne. To jsem považoval při větším počtu exercitantů jako malou náhradu za rozhovory. Mým největším zážitkem všech exercičních kurzů jsou svaté zpovědi, které jsou velikou zátěží pro exercitátora, ale jsou hluboké, znamenají jakési obrácení. V poslední době jsem také využil před svatou zpovědí vykonat kající pobožnost podle liturgie pokání, kde homilie na čtení je zároveň látkou meditační.

U druhých? Následuji! Jen z doslechu některých kněží, kteří se zúčastnili kněžských exercicií ve zcela novém stylu - 1 přednáška dvacet minut, potom před večerem třicet lidí každý pět minut měl u exercitátora říci, co vytěžil. Reakce byly: Vyvedl nás na louku a paste se, on měl do večera volno." "Toužím po životě náročném v duchovní správě načerpat i nějaké myšlenky cizí, nejen se smažit pořád ve vlastní šťávě." "Velice si to dotyčný pán zjednodušil na náš úkor unavených lidí - pondělí jsem vyslechl 20 minut jakéhosi všeobecného návodu a potom jsem zvláště pondělí po čtyřech mších svatých v neděli a cestě 200 km do místa exercicií autem - prospal. ..."

Tak to jen ohlasy. Jinak si to netroufám posuzovat. Jen neopustím punkta před jednotlivými meditacemi, i když si přeji méně exercitantů a mít možnost s nimi strávit hodiny nejen ve sv. zpovědi /trvá podle dosavadní mé zkušenosti zpověď jednoho účastníka půl až třičtvrtě hodiny/, mít možnost i rozhovoru s ním o tom, jak co na něho působí, co mu něco říká, co nic a pod.

To je všechno. Je možno využít nebo nevyužít, částečně nebo cele, je možno hodit do koše a pod.

Zdravím a přeji mnoho exercičních úspěchů u sebe i u jiných.

Jan Pavlík